

Euskal Herria ezagutuz
ISPASTER (BIZKAIA)

Herri arkitekturaren lekuko

Lehen sektoreari lotutako jarduera ekonomikoa da nagusi Ispasterren. Herriko eraikinik nabarmenetako asko nekazaritza jarduerarako dira eginak, haien artean baserriak, jauntxoak, jauregiak eta haize-errota bat. Ezin dugu ahaztu, jakina, ondare erlijiosoak, San Migel elizak eta baselizek osatzen dutena. Herri arkitekturaren erakusleihoa dugu Ispaster.

Testua eta argazkiak:

| ÁLVARO HILARIO PÉREZ DE SAN ROMÁN |

ISPASTER UDALERRIA Bizkaiko ekialdeko kostaldean dago, Lea-Artibai eskualdean, Lekeitio, Amoroto, Gizaburuaga, Aulesti, Nabarniz, Ereño eta Ea mugakide dituela. Haren hamabi auzoek 22,62 kilometro koadroko azalera hartzen dute, eta 711 lagun bizi dira bertan 2012ko datuen arabera. Frankismoaren azken hamarkadetan biztanleria erdira murriztu zen arren, azken urteotan nabarmena izan da Ispasterren hazkundeak, batez ere erdigunea dugun Elexalde auzoan eraikitako etxeei esker.

Otoio (396 metro) eta Arterreta (251 metro) mendiek gordeta, erdigunea haran itxi bat da, oso ezaugarri geomorfologiko eta hidrológico bereziak dituena: karezko multzoa da, erosioak kobazuloz eta leizez betetako sakonune karstiko bilakatu zuena; hondoa laua da eta gainazaleko urak bildu eta itsasorantz lurpean drainatzen dituen isurbide asko ditu. Labur-labur esanda, ibairik gabeko harana da Ispasterreko erdigunea. Horrexek azaltzen du zergatik dagoen haize-errota bat bertan.

Sakonunen horren hondokoak dira, beraz, lurrik aberatsenak, artoa, patata eta barazkiak landatzeko baliatuak direnak, nahiz eta azken urteotan soro eta beste zuhain-landaretarako erabilitakoek gero eta azalera gehiago hartu duten. Mendi-lepoetan, berriz, insignis pinuaren landaketak dira nagusi. Lehen sektoreak, oraindik ere, udalerriko ekonomiaren oinarria izaten jarraitzen du, biztanleria aktiboaren %40ri beharra ematen diola. Enbalatze zein altzari enpresak, aroztegiak eta turismoa ditugu gainontzeko jarduera ekonomikoak.

Ondare oparoa

Gernikatik Lekeitiora doan BI-2238 errepideari segituz heltzen da Barainka auzora. Han, Kristo aurreko 3.500 urtekotzat jo dituzten Kobeaga I eta II aztarnategiak daude, herriko garrantzitsuenak eta aurreneko biztanleen berri ematen dutenak. Aurkitutako piezek mesolitikoko azken garaietan arrantzale talde bat bizi izan zela esaten dute.

Behin gure aroan sartuta, urteak pasako ziren Ispaster agiritan ager-

tu arte: 1334an Gaztelako errege Alfonso XI.ak Amoroto, Gardata, Asumendi eta Ispasterreko hamarrenak Lekeitioko elizara itzultzeko agindu zuen. Maiz izan ziren Ispasterrek inguratzen duen Lekeitioekin tirabirak, elizate eta hiribilduen arteko gatazkan zein bando-gerren testuinguruan. Ispasterrek bat egin zuen Oinaz bandoarekin, eskualde hartan Zubietako jauntxoak –Adan de Yarza familia– buru zituena.

Ondareari dagokionez, XV. eta XVI. mendeetan eraiki ziren oraindik ere ikusgai dauden hainbat elementu, hala nola baserriak, baselizak eta herriko parrokiak, San Migel eliza, herrian zehar edozein ibilbide hasteko abiapuntu aproposa.

Otoio mendiak behatua, Ea eta Lekeitio lotzen dituen errepidearen ondoan (BI-3238) dugu udalerriko hiriburua, Elexalde auzoa. Biztanle gehienak ez ezik, herriko eraikinik esanguratsuenetako batzuk ere bertan aurkituko ditugu, aipaturiko San Migel eliza errenazentista, besteak beste. 1519an, Lekeitioko Andra Mariren elizatik banandu zenean,

Ispasterreko parrokia, San Migel eliza, herrian zeharreko edozein ibilbide hasteko gunegokia.

San Martin (ezkerrean) eta Santiago baselizak ibilbidearen amaieran aurkituko ditugu.

parrokia moduan eratu bazen ere, lehenengo lanak –hegoaldeko ate semizirkularrerraino– 1540an hasi ziren. 1610ean ekin zioten berriro lanari, Juan Ortiz de Olaeta maisuaren gidaritzapean. Nabe bakarreko tenplu tinkoa da, barruko kontrahormen artean kapera altuak eta estilo gotikoko eta izar itxurako terzeleteko gangak dituena.

1860ko urtarrilaren 25ean tximista batek aurrealdeko fatxada txikitu zuen, eta berreraikitzean estilo neoklasikoko kanpandorre luzea gehitu zuen Antonio de Goycochea arkitektoak. Barrualdean sei erretaula barroko daude, eta horietako batean, Joseph Egusquizak egindako eskultura, erliebe eta pinturak. Egurrezko eliza-atariak inguratzen du eraikin osoa.

Elizatik metro gutxira, probaleku zaharraren ondoan, udaletxea dago. Hiru solairuko eraikina da, aurrealde simetrikoa daukana, eta sarreran, baserrien estiloan, harrizko arku handi bat. Independentzia gerran boluntario ospitale modura erabili zuten. Tropa frantsesek su eman zioten eta 1817an berreraiki zuten.

Arana dorre-jauregia

Earako bideari eutsiz, eskuinerantz joz, Larrinaga auzora heltzen da.

Han dago Arana dorre-jauregia. Klasizismoko etxetzar honek hiru ataletan dauka banatuta harlanduzko etxaurrea: alboetakoak dorre prismatikoekin, eta erdiko arkupe-ramaten duen arku zabal batekin. Jauregiaren alderik ikusgarriena 1700 urtearen ingurukoa da, baina askoz ere basetxe zaharrago baten egitura ezkatatzen duen eranskin barrokoa baino ez da, hura XVI. mendearen hasierako atzealdeko ate gotiko bati esker ezaguna delarik.

1728an, lehorreak eragindako kalteak zirela-eta kezkatuta, hiru urte lehenago Artxandan eraikitako haize-errota bezalako bat egitea deliberatu zuten

Aurreko errepidetik Lekeitiorantz joanez, Kortazar auzora heltzen da. Bertan ikusiko dugu Kalzada baserria, bi fasetan eraikitakoa; aurrealdea XVII. mendekoa du. Handik gertu, errepide zeharkatuz, XVI. mendeko baserri multzo bat dugu; Axpe-Aurrekoa baserri gotikoa da zaharrena eta interesgarriena. Nabarmentze-

koak dira fatxadak dituen ogibaleihoa eta murre-arteke mehea. Handik, txintzarrezko bide batetik, Gernika-Lekeitio errepideko norabidea hartuta, eskualdean diren herri-etxe mota guztiak biltzen dituen Gallette auzora iristen da, baita 1729an eraikitako haize-errotara ere.

Aixeder errota

Errotak oso bizitza laburra izan zuen. Estutasun handiko garaietan eraiki zuten, 1723ko lehorreak eskualdeko ibai-errotak geldiarazi zituelako. 1745 baino lehenago, behin betiko utzi zioten erabiltzeari. 1728an, lehorreak eragindako kalteak zirela-eta kezkatuta, hiru urte lehenago Artxandan eraikitako haize-errota bezalako bat egitea deliberatu zuten, eta Jose de Guizaburuaga abokatuak hartu zuen hura eraikitzeko ardura.

Herritarrek, errota erabilera publikorako izango zelakoan, lursail egokiena opatu zioten, baita lanetarako ezinbestekoak ziren egurra eta harriak ere. Guizaburuagak beharginak kontratatu, lana egin eta, monopolio baldintza hobezinak ziurtatuta, hura ustiatzeari ekin zion. Errotarekin batera errotariarentzako etxea ere eraiki zuten. Negozioak, baina, ez zuen abokatuak nahi zuen beste

Goian, Ogella hondartza, ibilbide honetatik kanpo utzi dugun arren Ispasterren ikustea merezi duen lekuetako bat. Eskumako argazkian, Aixeder errota.

etekin eman. Galerak ikusita, errota aurrera errotan saiatu zen, nahiz eta gehienetan oso ortodoxoak ez ziren bitartekoak erabili. 1731n, esaterako, udalak salatu zuen errotariaren etxean isilpeko txakolindegi bat zabaldu zuelako. Taberna hartan, Ispasterrek zeukan bakarrean, eten-gabeakoak ei ziren iskanbilak.

Aixeder errotan kontserbatu den bakarra tresneria gordetzen zuen harrizko dorrea da. 1990ean Bizkaiko Aldundiak zaharberritu zuen: hamar metroko altuera, oinarrian hamar metroko diametroa eta gailurrean zortzi metro dituen konoa. Eta Aixederren barrualdea berregokitu zen, etxebizitza bihurtzeko.

Azken txanpan, San Martin eta Santiago

Bidaariak errotan bertan hasiko du herrirako jaitsiera. Bidean, nahiko gertu, San Martin basiliza aurkituko du, XV. mendearen bukaeran estilo gotikoan eraikitako kapera errektangeluar eta luzea. Handik Santiago basilizarako bideari ekingo dio; horma gotiko sendoak dira Elexalde auzoko eraikin erlijioso horren ezaugarriak behinena. XVI. mendearen erdialdean eraldaketa batzuk egin zitzaizkion: leiho berriak zabaldu ziren eta, besteak beste, korua eraiki zen.

Horrela emango genioke amaiera proposatutako ibilbide borobilari.

Kontuan izan beharko dugu, baina, honetatik kanpo geratzen direla Mendazona auzoko basiliza, Otoio mendia, Ogella hondartza eta Zubieta jauregia. 1720ko eraikin barroko hori, Bizkaiko ederrenetako bat, Lea ibaiaren ondoan dago, Arropain auzoan, Lekeitioko hirigunearen ondoan. Merezi du bisitatzea. ■

Bisita tu Ihesi.com, aisialdirako webgune partehartzailea.

Kale-zahar auzoa, 39
USURBIL
 Sagardotegiko erreserbak:
943 37 39 95
 (Igande gaua eta astelehen eguerdia itxita)
SAIZAR
 Sagardotegia
 www.sidrassaizar.com

Zumargain
 nekazaletxea
 © 671 334 101 · Elizmendi auzoa · 20159 Asteasu